

Zločudne novotvorine su veliki javnozdravstveni prioritet u cijelom svijetu, kako zahvaćaju značajan dio populacije i uzrok su 25% svih smrtnih ishoda. Godišnje od raka u Šibensko-kninskoj županiji oboljeva oko 550 ljudi, tj. oboli 0,5% ukupnog stanovništva, a umre 361 osoba, što čini četvrtinu svih umrlih i oko 0,38% ukupnog broja stanovnika u Šibensko-kninskoj županiji.

Brojke koje se odnose na zločudne novotvorine, ponašaju se slično i u cijeloj Hrvatskoj i u većini suvremenog svijeta.

Bolest započinje kao nekontrolirani rast i širenje stanica koje proizlaze iz promjena u jednoj stanici. Promjenu mogu započeti vanjska sredstva i / ili naslijeđeni genetički čimbenici. Transformacija iz normalne stanice u tumorsku stanicu je višestupanjski proces. Rast i širenje stanica proizlaze iz interakcije između genetskih čimbenika osobe i bilo koje od tri kategorije vanjskih agenata, a IARC (International Agency for Research on Cancer) pri Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji ih klasificira u 4 grupe, od čega u grupu 1 – ljudski karcinogeni, spada 120 supstanci, a ostali su:

- fizički karcinogeni, kao što su ultraljubičasto i ionizirajuće zračenje;
- kemijski karcinogeni, poput vinil klorida ili betnapilamina, komponente duhanskog dima, aflatoksina , arsena i
- biološki karcinogeni, kao što su infekcije određenih virusa, bakterija ili parazita.

Danas se smatra da je 30-50% novotvorina preventibilno.

Na primjer, 5% svih smrtnih slučajeva od zaraznih bolesti i 14% svih smrtnih slučajeva od nezaraznih bolesti među odraslima u dobi od 30 i više godina mogu se pripisati duhanu. Unutar zaraznih bolesti, uporaba duhana je odgovorna za procijenjenih 7% svih smrtnih slučajeva zbog tuberkuloze i 12% smrtnih slučajeva zbog infekcija donjeg dišnog sustava., a kod nezaraznih bolesti, uporaba duhana je odgovorna za 10% svih smrtnih slučajeva od bolesti srca i krvih žila, 22% svih smrtnih slučajeva raka (pluća, jednjaka, grkljana, usta, grla, bubrega, mjehura, gušterače, želuca i vrata maternice) i 36% svih smrtnih slučajeva od bolesti dišnog sustava. To bi, analizom uzroka smrti za 2017. godinu bilo 188 osoba tj. 12,3% svih umrlih.

Upotreba duhana je najvažniji čimbenik rizika za rak i odgovoran je za oko 22% globalnih smrti povezanih s rakom.

Cijepljenje protiv ovih virusa HPV i hepatitisa B (neki biološki karcinogeni) moglo bi spriječiti 1 milijun slučajeva raka svake godine!

Osim značajnih napora i napretka u liječenju zločudnih novotvorina, postoje i znanstveno dokazano učinkovite intervencije u prevenciji, kako primarno, prije nego do bolesti dođe, tako i u sekundarnoj, tj. među osobama kod kojih postoje rizični čimbenici kao što su dob, spol, određena stanja, a prividno su zdravi. Sudjelovanje u probirnim programima (nacionalni programi ranog otkrivanja novotvorina) predstavlja znanstveno dokazani benefit na osobnoj

razini, tj za pojedinca , a na populacijskoj razini za benefit je važan preduvjet poželjna razina odaziva.

Broj oboljelih od raka u svijetu, Republici Hrvatskoj, pa tako i u Šibensko-kninskoj županiji u stalnom je porastu. Očekuje se da će broj slučajeva raka i dalje rasti, jednako kao i u svijetu, prvenstveno, ali ne i jedino , zbog starenja stanovništva.

Svjetska zdravstvena organizacija predviđa da će svjetski broj novooboljelih porasti s 18 milijuna u 2018. na 29,5 milijuna godišnje u 2040. godini, dok će broj umrlih porasti s 9,5 na 16,4 milijuna godišnje.

Prema zadnjim službenim podacima Registra za rak Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Republici Hrvatskoj za 2016. godinu, potvrđeno je 23.650 slučajeva malignih bolesti (12.632 kod muškaraca i 11.018 kod žena) odnosno stopa incidencije iznosila je 566,6/100.000; 626,9/100.000 za muškarce i 510,2/100.000 za žene.

U Šibensko-kninskoj županiji prema zadnjim službenim podacima Registra za rak Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo za 2016. godinu, stopa incidencije iznosila je za ukupno stanovništvo 536,8/100000 stanovnika, 598,8/100000 za muškarce i 476,9/100000 za žene.

Prema zadnjim službenim podacima za Republiku Hrvatsku, u 2017. godini ukupan broj umrlih od invazivnog raka (ne uključujući nemelanomske tumore kože) iznosio je 13.638 (stopa 330,7/100.000), od kojih 7.789 muškaraca (stopa 391,3/100.000) i 5.849 žena (stopa 274,1/100.000).

U Šibensko-kninskoj županiji je 2018. godine od malignih bolesti umrlo 361 osoba, od čega 198 muškaraca i 163 žene (stopa 355,89 na 100000 stanovnika ukupno, 397,50 na 100000 muškaraca i 315,74 na 100000 žena).

Udio stanovništva koji umire od raka u stalnom je porastu. Sredinom 1990-ih rak je bio uzrok oko 20% svih smrtnih slučajeva, a taj je postotak narastao na 25% u posljednjih 10 godina.

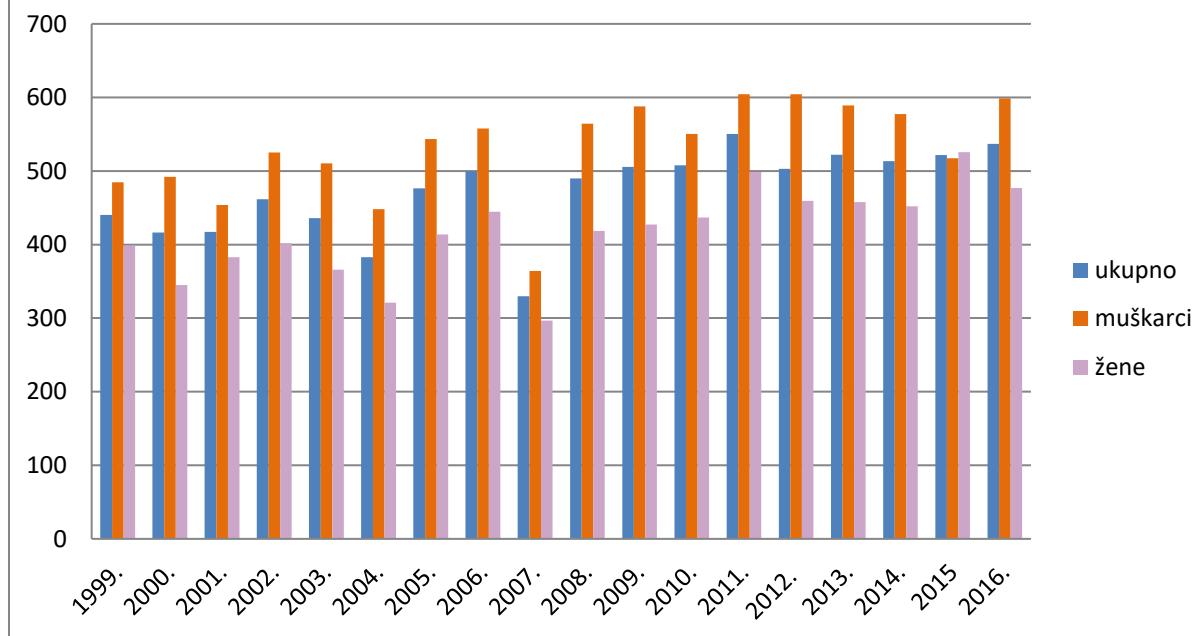
Slika 1. Broj oboljelih od novotvorina u Šibensko-kninskoj županiji 1998.-2016. godine

Izvor podataka : Registar za rak RH

Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

Grube stope novoobolijevanja od novotvorina, Šibensko-kninska županija

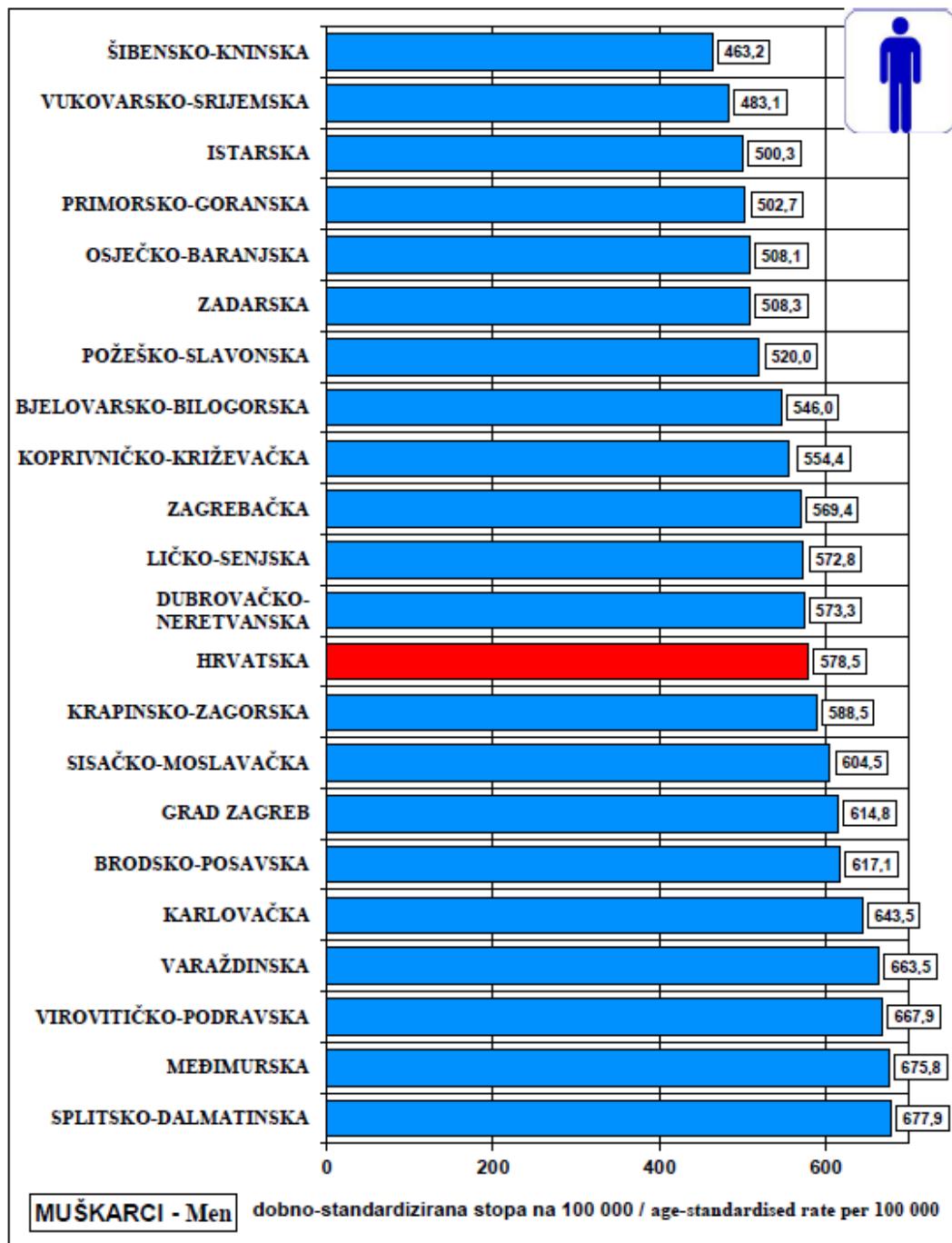
Slika 2. Grube stope novoobolijevanja od novotvorina u Šibensko-kninskoj županiji 1998.-2016. godine po spolu

Izvor podataka : Registar za rak RH

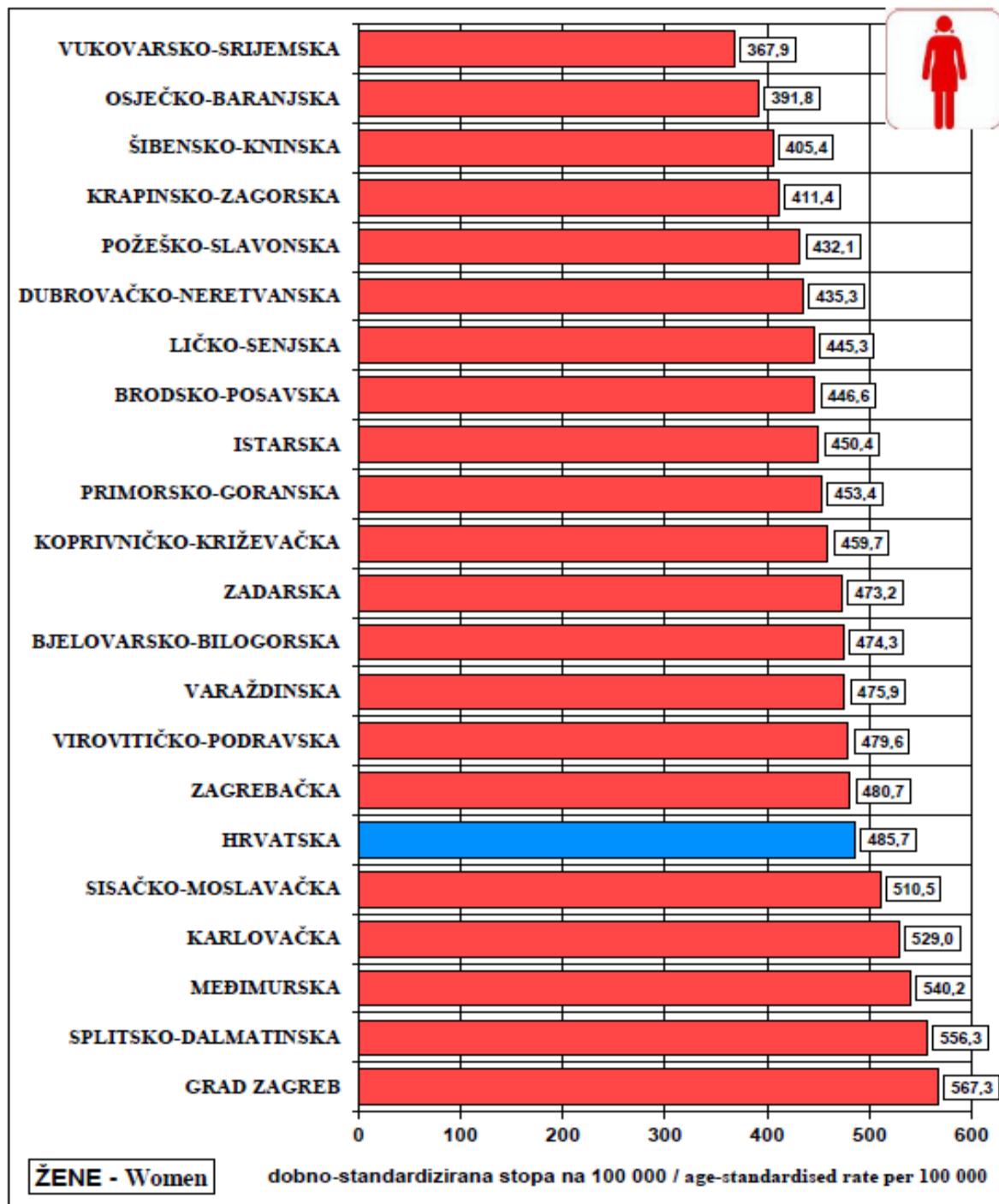
Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

Usporedbom dobno- specifičnih stopa incidencije raka po spolu, unutar administrativnih cjelina postoje velike razlike. (slike 3 i 4 preuzeto s www.hzjz.hr)

Slika 3. Dobno- specifične stope incidencije raka kod muškaraca, unutar administrativnih cjelina - preuzeto sa www.hzjz.hr

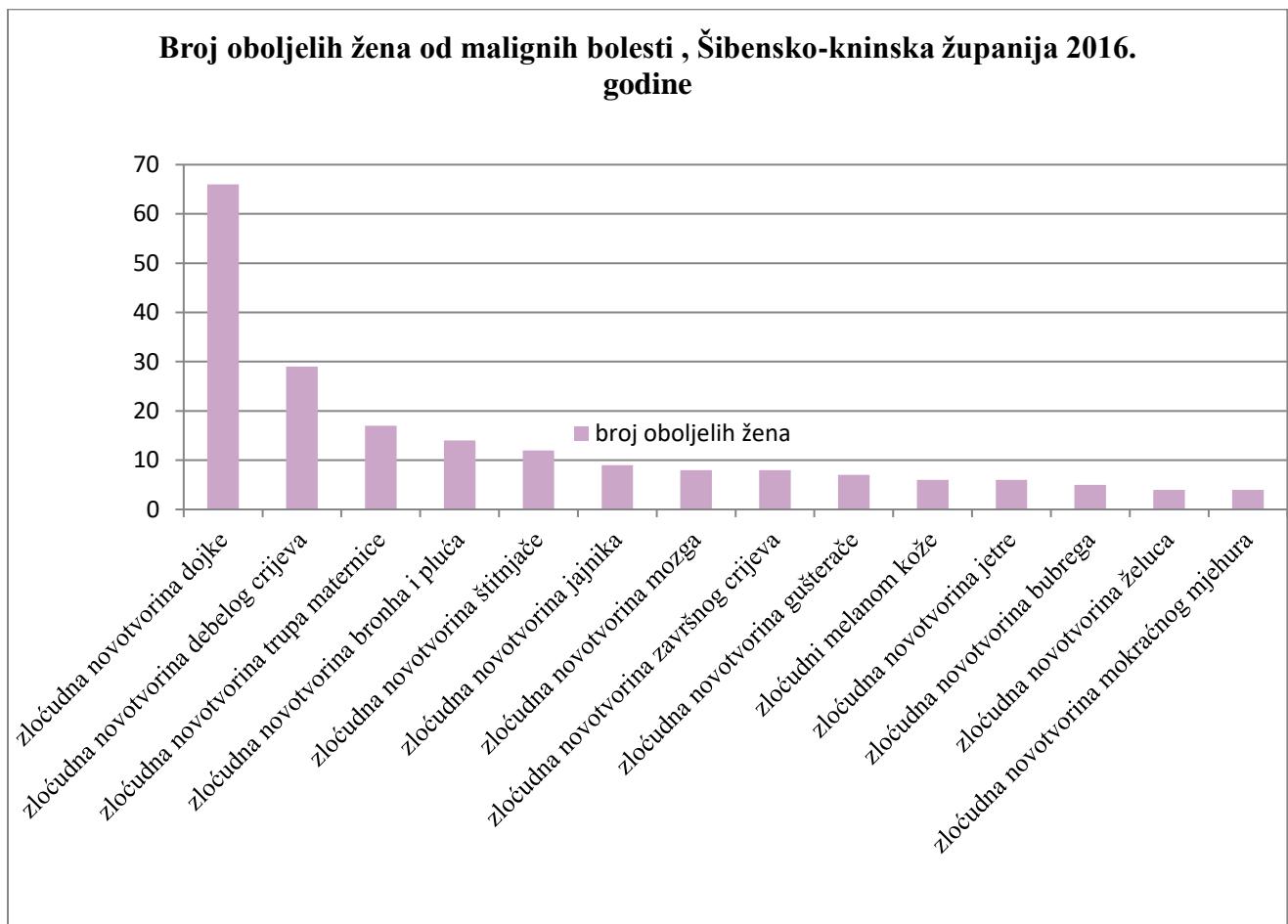
Slika 4. Dobno- specifične stope incidencije raka kod žena, unutar administrativnih cjelina - preuzeto s www.hzjz.hr

Slika 5. Broj oboljelih od pojedine vrste raka kod žena, Šibensko-kninska županija 2016. godine

Izvor podataka : Registar za rak RH

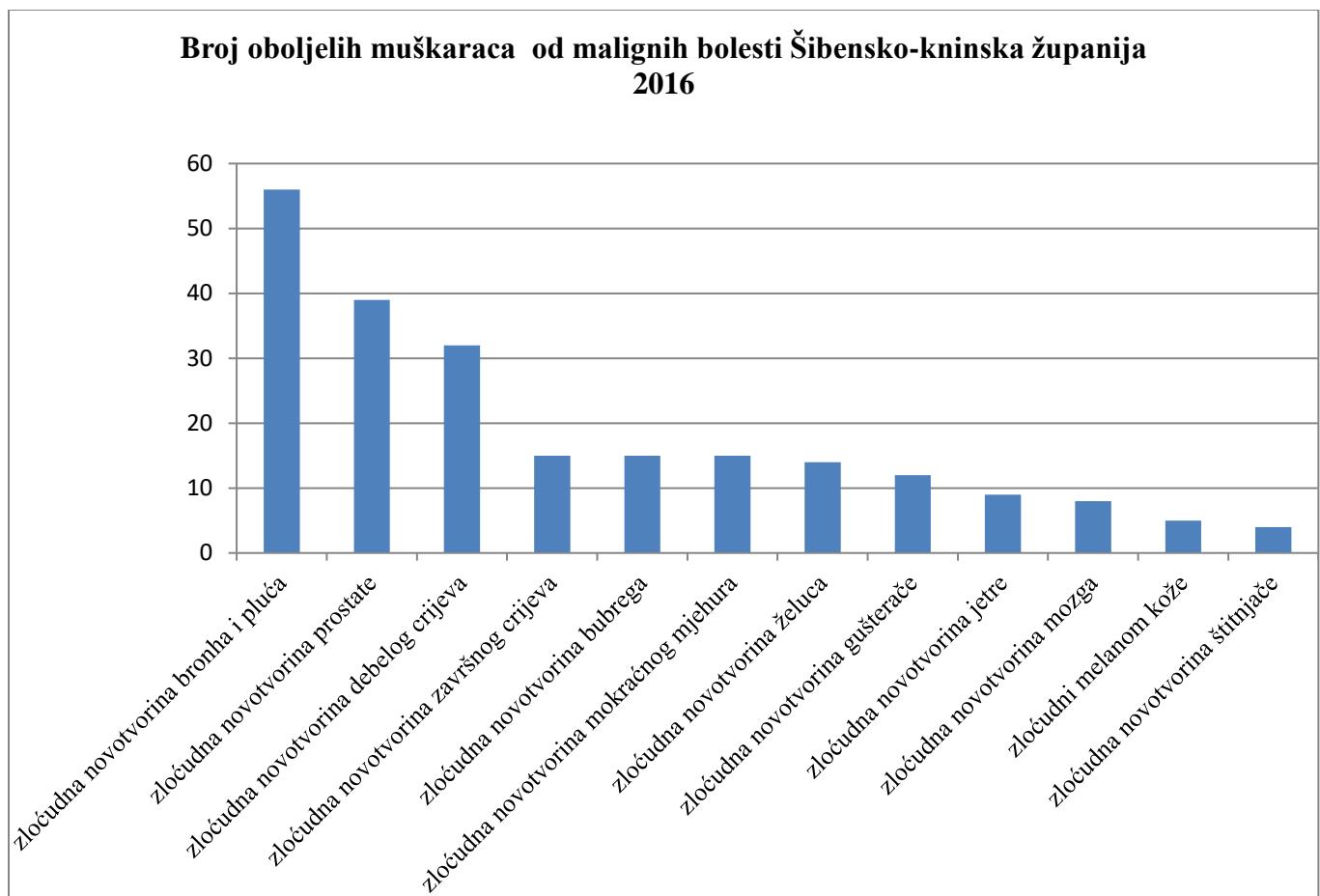
Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

Slika 6. Broj oboljelih od pojedine vrste raka kod muškaraca, Šibensko-kninska županija 2016. godine

Izvor podataka : Registar za rak RH

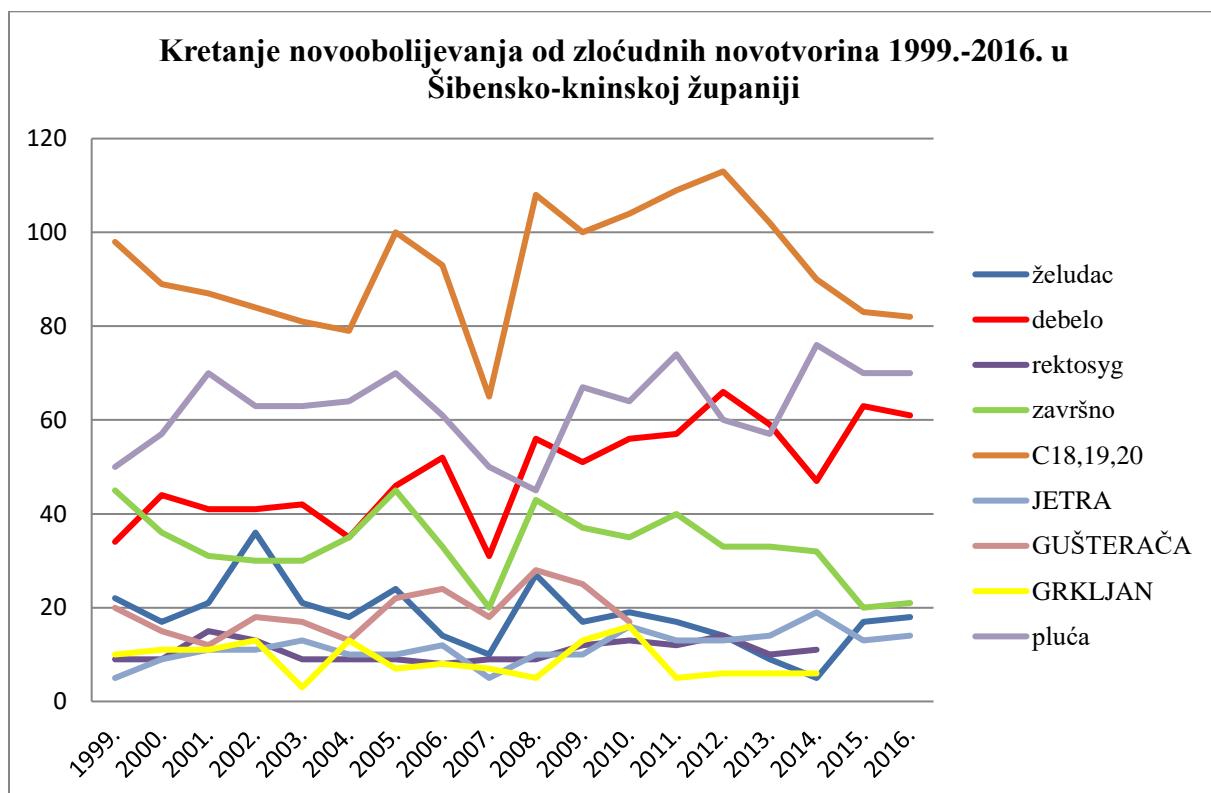
Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

Slika 7. Kretanje novoboljevanja od pojedinih vrsta zločudnih novotvorina u Šibensko-kninskoj županiji 1999.-2016. godine

Izvor podataka : Registar za rak RH

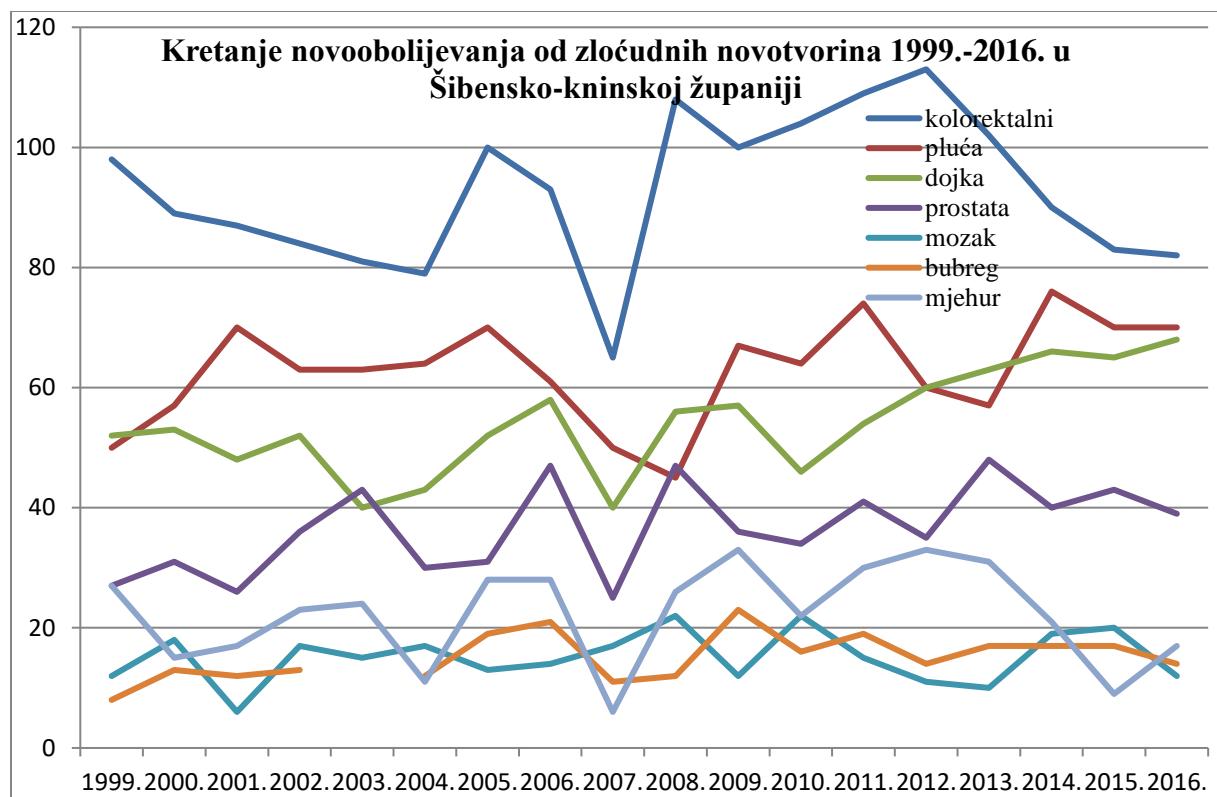
Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

Slika 8. Kretanje novoboljevanja od pojedinih vrsta zločudnih novotvorina u Šibensko-kninskoj županiji 1999.-2016. godine

Izvor podataka : Registar za rak RH

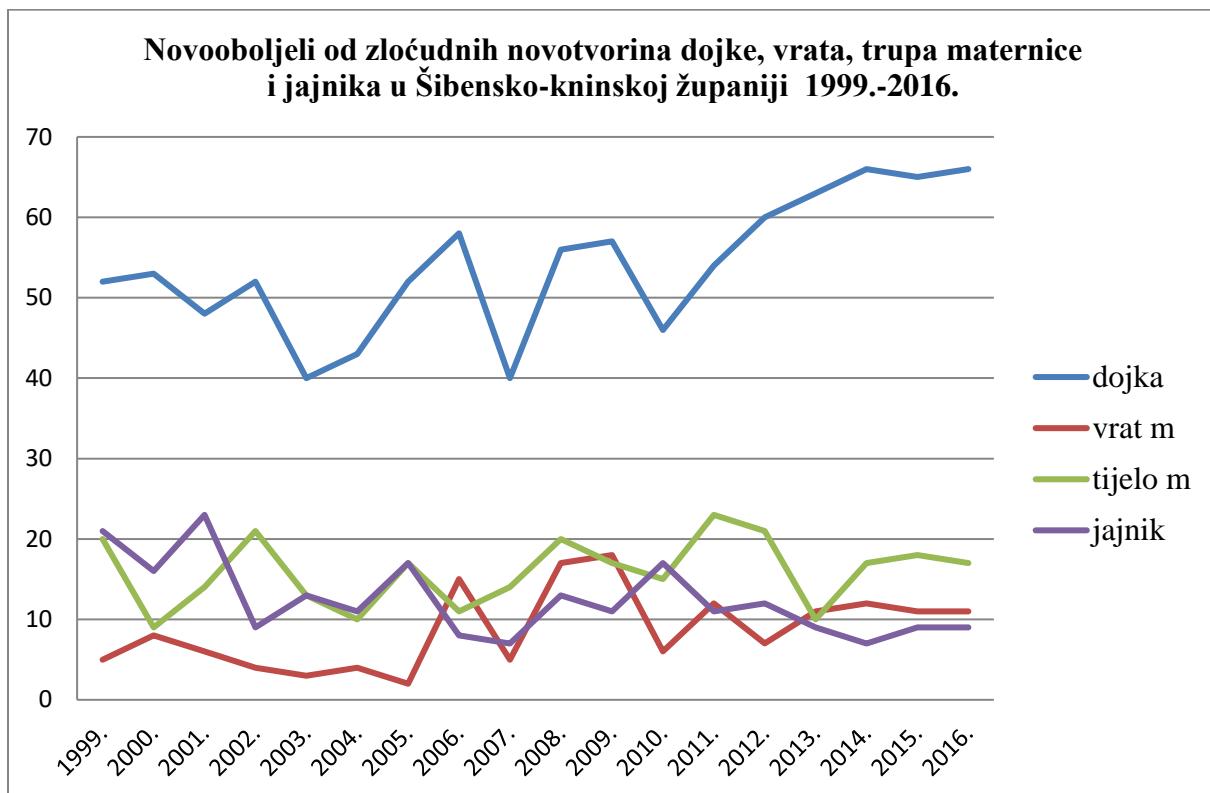
Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

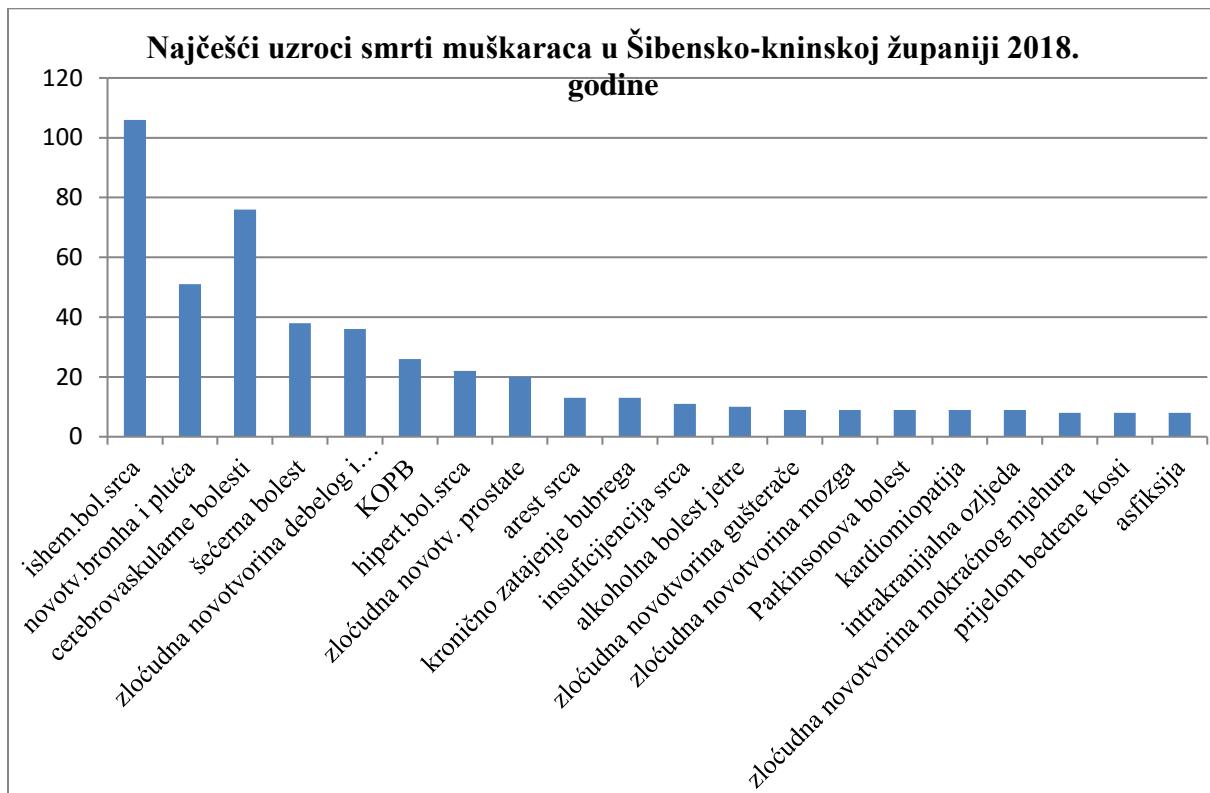
Slika 9. Kretanje novoboljevanja od pojedinih vrsta zločudnih novotvorina u Šibensko-kninskoj županiji 1999.-2016. godine

Izvor podataka : Registar za rak RH

Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

Slika 10. Najčešći uzroci smrti kod muškaraca u Šibensko-kninskoj županiji 2018. godine

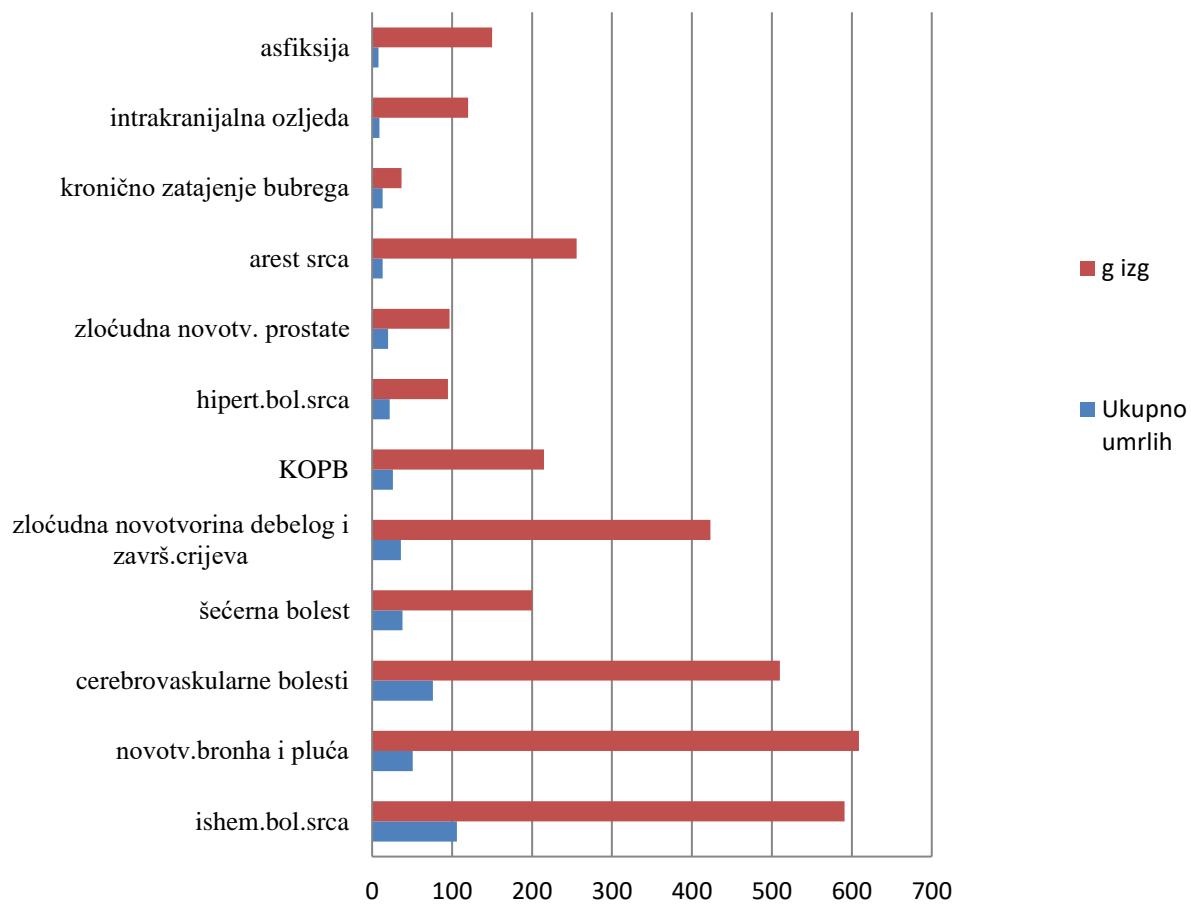

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku RH

Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

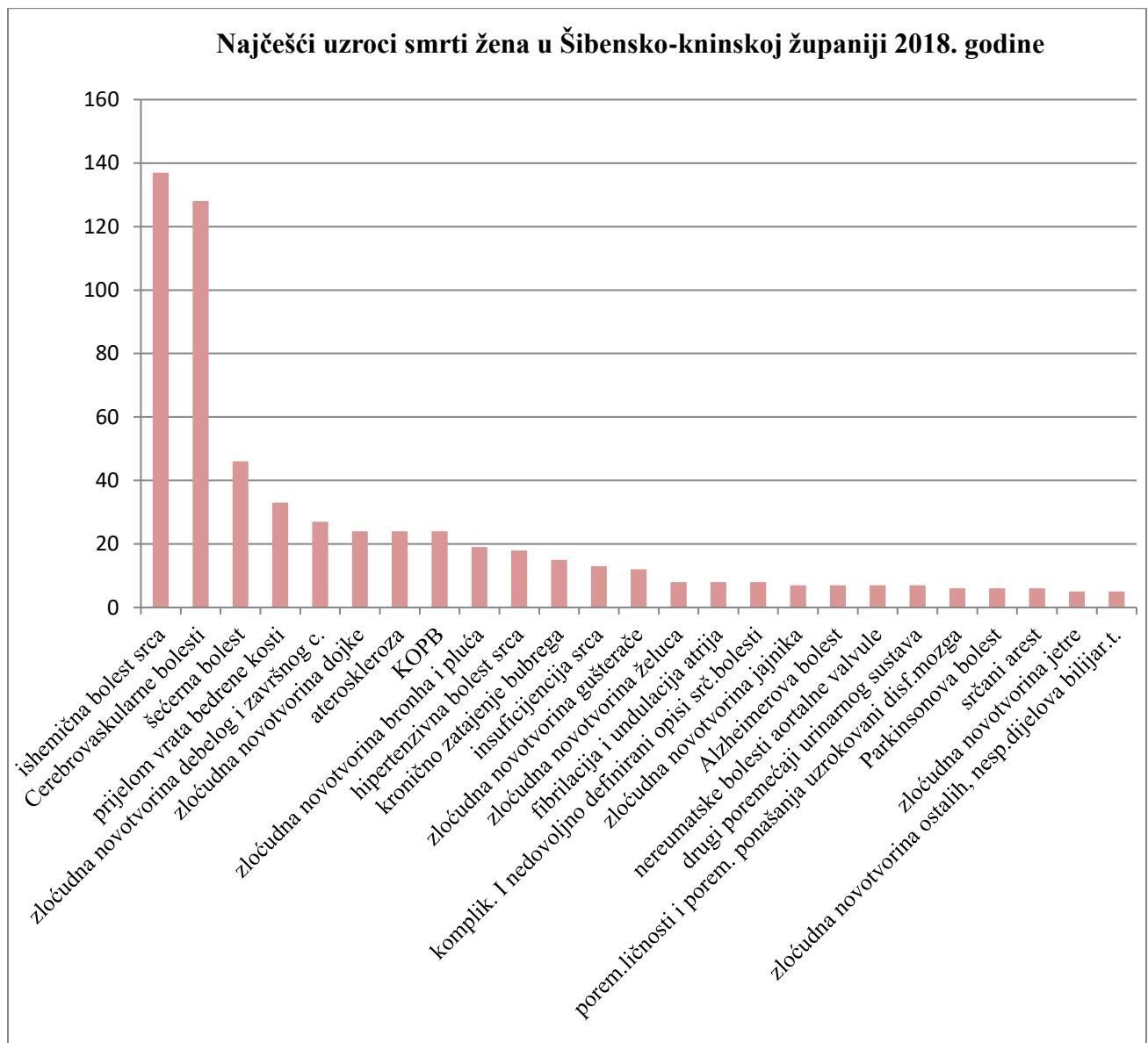
Kako pokazatelj godina izgubljenog života označava umiranje prije doživljjenja očekivanog životnog vijeka, značajno je, osim broja umrlih po pojedinim dijagnozama, prikazati za 2018. godinu najveći broj godina izgubljenog života po nejkim uzrocima smrti, te na slici vidimo da prednjači rak bronha i pluća.

**Najčešći uzroci smrti i godine izgubljenog života 2018.
godine, Šibensko-kninska županija, muškarci**

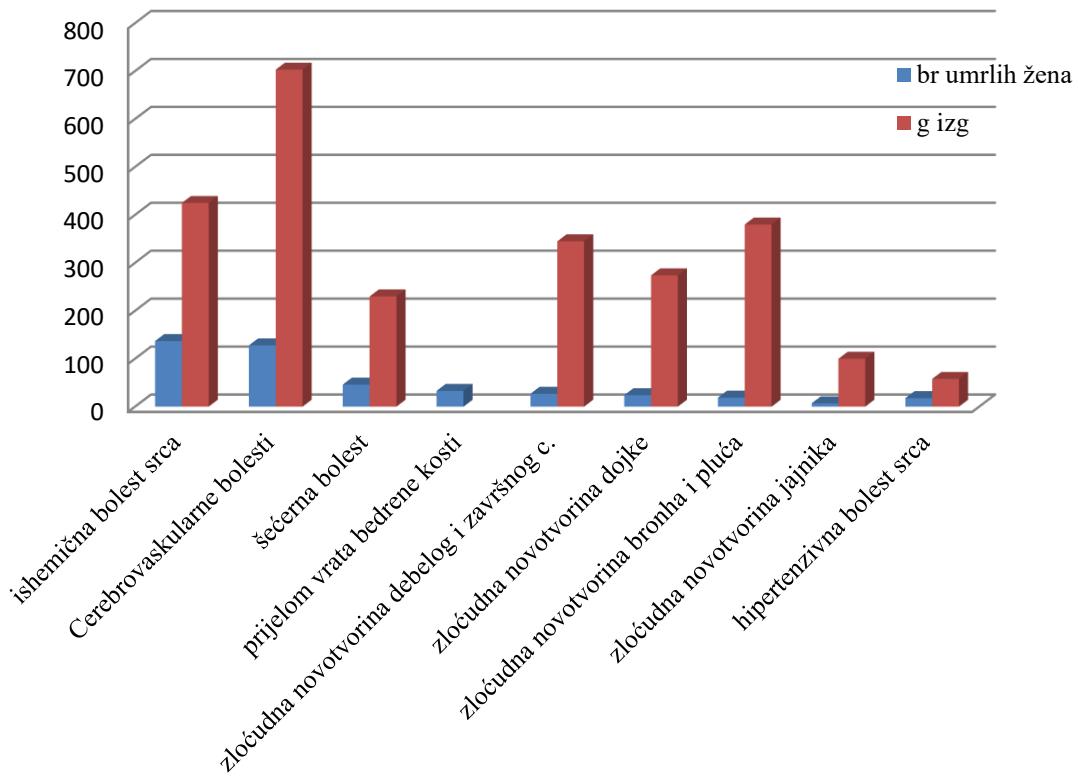

Slika 11. Najčešći uzroci smrti kod žena u Šibensko-kninskoj županiji 2018. godine Izvor podataka: Državni zavod za statistiku RH

Obrada i prezentacija: Odjel javnozdravstvene medicine i promicanja zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije

Godine izgubljenog života i pojedinačni uzroci smrti u 2018. godini, Šibensko-kninska županija, žene

Opterećenje rakom u cijelom svijetu i dalje raste, te je nužno nastaviti istraživanja koja su podloga znanstvenih dokaza. Ona bi trebala nadopunjavati aktivnosti usmjerene ranom otkrivanju, uspješnoj dijagnostici, liječenju i općenito svakoj razini skrbi za pacijente oboljele od malignih bolesti. Izmjena ili izbjegavanje ključnih čimbenika rizika može značajno smanjiti opterećenje raka. Ovi čimbenici rizika uključuju:

- pušenje uključujući duhanske cigarete i bezdimne duhan
- prekomjernu težinu ili pretilost
- nezdravu prehranu s niskim udjelom voća i povrća
- nedostatak tjelesne aktivnosti
- uporabu alkohola
- spolno prenosive HPV infekcije
- infekcije hepatitisa ili drugih karcinogenih infekcija
- ionizirajuće i ultraljubičasto zračenje
- urbano zagadženje zraka
- zagađenja u zatvorenom prostoru (unutarnji dim) od npr. kućnog korištenja krutih goriva.

Osim što se nastanak malignih bolesti može u velikom broju slučajeva izbjjeći, rano otkrivanje bolesti uvijek doprinosi uspjehu liječenja, pa je potpuno logično usmjeriti dio resursa i na učinkovite metode prevencije i posebno na zdravstvena ponašanja, koja su sasvim sigurno važan čimbenik u kontroli bolesti.

Reference:

1. Državni zavod za statistiku RH
2. <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-prevencija-nezaraznih-bolesti/odjel-za-maligne-bolesti/>
3. Bilten Incidencija raka u Hrvatskoj 2016. godine , Registar za rak RH
4. <https://monographs.iarc.fr/agents-classified-by-the-iarc/>